

ARIOZOFIJA

Autor: Lovro Brlobuš¹

Sažetak: U ovom radu autor progovara o ariozofiji, rasno-okultnoj disciplini koja je nastala u Austriji krajem 19. i početkom 20. stoljeća, a koja je u bitnim aspektima bliska nacističkoj ideologiji. Uz životopise trojice najistaknutijih ariozofa, cilj je članka prikazati njihove temeljne ideje. Prva dva poglavlja govore o Guidu von Listu, druga dva o Lanžu von Liebenfelsu i njegovom djelu „Teozoologija“, dok se posljednje poglavlje bavi Karlom Wiligutom. Ariozofija je po svojem osnovnom karakteru vrlo slična onovremenim, kao i današnjim „New Age“ učenjima. Uz mnoge ezoterične discipline koje su utjecale na nju, ariozofija je nastala pod velikim utjecajem teozofije, a njezin rasno-politički dio uvelike su odredile povijesne okolnosti, napose nacionalistička, pangermanska atmosfera s kraja devetnaestoga stoljeća. U radu se progovara i o neujednačenom odnosu koji su ariozofi gajili prema kršćanstvu, pri čemu je Guido von List kršćanstvo smatrao neprijateljskom religijom, dok su Liebenfels i Wiligut na svojevrsan način preobličili kršćanske ideje i dali im središnje mjesto u svojem učenju.

Ključne riječi: *ariozofija, Liebenfels, List, nacizam, okultizam, Wiligut*



ATEIZAM, ANTIATEIZAM, AGNOSTICIZAM

¹ student povijesti na Hrvatskom katoličkom sveučilištu, Obrtnička 11, Donja Stubica, odadoz111@gmail.com

1. UVOD

Cilj je ovoga rada predočiti životopise i temeljne ideje trojice austrijskih okultista: Guida von Lista, Lanza von Liebenfelsa i Karla Marie Williguta. Iako teorije spomenutih ezoteričara nose različite nazive i međusobno se razlikuju, njihova ćemo učenja objediniti pod nazivom „ariozofija“, kao što je to učinio i Nicholas Goodrick-Clarke. Upravo zbog toga što je spomenuti povjesničar autor najiscrpnije knjige o ovoj temi, u prva tri poglavlja osvrnut ćemo se gotovo isključivo na njegovo djelo „The Occult Roots of Nazism“. Cilj je ovoga rada i odrediti međuodnos i karakter ariozofskih učenja, a usput ćemo se osvrnuti i na neke od društvenih i političkih čimbenika koji su nesumnjivo doprinijeli određenim idejnim pojedinostima ariozofije. Kao važan element obradit će se i ariozofski odnos prema kršćanstvu. Ono što valja istaknuti za bolje razumijevanje cjelokupnoga rada jest to da bavljenje okultnim pred kraj 19. stoljeća nije bila skrivena aktivnost uskoga kruga ljudi, unatoč tome što upravo u tom razdoblju nastaju i cvjetaju brojna tajna društva i sekte, već se taj fenomen može smatrati nekom vrstom općega mjesta europskoga, pa tako i austrijskoga i njemačkoga fin-de-sieclea, kao i prvih desetljeća 20. stoljeća. U takvom duhovnom ozračju, potpomognuto jačanjem nacionalizma, posebice pangermanskoga sentimenta i političkoga nezadovoljstva, nastalo je magijsko-rasističko teoretiziranje ariozofa.

2. GUIDO VON LIST

Guido Karl Anton List rođen je 5. listopada 1848. godine u Beču.² Iako je moguće da je posjedovao genealošku vezu s plemićkom obitelji List, prisvojena titula „von“ najvjerojatnije je plod njegove elitističke fantazije.³ je u dobrostojećoj, rimokatoličkoj obitelji.⁴ Više izvora potvrđuje kako mu je djetinjstvo bilo sretno, provedeno u prisnom i sigurnom ozračju.⁵ Ljubav prema prirodi i ruralnom krajoliku, koja će kasnije postati jedan od bitnih motiva njegovih promišljanja, svoj izvor duguje čestim obiteljskim izletima na koje su Listovi vodili

² Nicholas Goodrick-Clarke, *The Occult Roots of Nazism*, (2004), 33.

³ Isto, 42.

⁴ Isto, 34.

⁵ Isto, 34.

svoju djecu.⁶ Guidovo duhovno preobraćenje, prema njegovom iskazu, dogodilo se 1862. godine, kada je s ocem i njegovim prijateljima prolazio katakombama katedrale sv. Stjepana.⁷ Drevno je mjesto ostavilo snažan dojam na mladog Lista koji je smatrao kako su krippe ispod crkve ostatci poganskoga hrama.⁸ Kleknuvši pred jedan razrušen oltar, zakleo se samome sebi kako će, kada odraste, izgraditi Wotanov (Odinov) hram.⁹ Želja da se bavi umjetničkim radom i poviješću kosila se s namjerama njegovoga oca koji je svojega najstarijega sina predodredio za obiteljski posao trgovine kožom.¹⁰ Guido je udovoljio očevim zahtjevima, pri čemu bi ostatak slobodnoga vremena posvećivao odlascima u prirodu, baveći se alpinizmom, veslanjem, slikanjem krajolika, novinarstvom i zapisivanjem vlastitih iskustava.¹¹ Svojevrsni bijeg u divljinu bio je Listov protuotrov od vreve modernoga svijeta koji je, prema njegovom mišljenju, otuđio čovjeka i odveo ga na stranputicu.¹² Po smrti oca, Guido napušta posao, ženi se i zapada u financijske poteškoće.¹³ Od 1878. do 1888. godine živi teškim životom, oslonjen na oskudna sredstva i mala primanja novinarskoga posla.¹⁴ U tom razdoblju piše brojne članke za nacionalističke časopise kao što su „Heimat“, „Deutsche Zeitung“ i „Neue Welt“.¹⁵ Godine 1888. izdaje roman „Caruntum“ u kojem romantično dočarava borbu Germana i Rimljana te njime postaje priznat i cijenjen u pangermanskim völkisch krugovima.¹⁶ „Caruntum“ je, uz fantazijske spekulacije o drevnoj teutonskoj prošlosti, odrazio i konkretno nezadovoljstvo aktualnom politikom, kao i katoličkom vjeroispovijesti, smatrajući ju nelegitimnom i neautentičnom.¹⁷ Nakon spomenutoga romana, List s jednakim inten-

⁶ Isto, 34.

⁷ Isto, 34.

⁸ Isto, 34.

⁹ Isto, 34.

¹⁰ Isto, 34.

¹¹ Isto, 34.

¹² Isto, 35.

¹³ Isto, 36.

¹⁴ Isto, 36.

¹⁵ Isto, 36.

¹⁶ Isto, 36-37.

¹⁷ Goodrick-Clarke *The Occult Roots*, 37.

zitetom piše mnogobrojne knjige, novinske priloge, pa i dramska djela o germanskom folkloru i mitologiji.¹⁸ Sredinom devedesetih godina u njegovom se pisanju počinju nazirati elementi antisemitizma, što je posebice vidljivo u eseju „Die Juden als Staat und Nation“ („Židovi kao država i nacija“).¹⁹ Tema Wotanovoga kulta i svećenstva, o kojoj drži predavanja pred nacionalističkim društvima kao što su „Njemačka povijest“ i „Njemačka kuća“, kasnije postaje temeljni element njegove mitologizacije germanske prošlosti.²⁰ Početkom stoljeća dolazi do zaokreta u Listovom intelektualno-duhovnom radu, pri čemu se javlja sve veća sklonost okultnome.²¹ Godine 1902., nalazeći se jedanaest mjeseci u stanju sljepila, nakon što je operirao mreću na oku, Guido von List provodi vrijeme odmora u kontemplaciji nad runama i germanskim jezikom.²² Ovdje se neizbježno nameće neobična podudarnost spomenute biografske činjenice s mitskom pričom o Odinu koji žrtvuje svoje oko ne bi li tako stekao mudrost.²³ Sljedeće godine piše rad o arijskom proto-jeziku i runama, svojevrsno buduće remek-djelo nacionalističkoga okultizma, te ga šalje Carskoj akademiji znanosti u Beču.²⁴²⁶ Manuskript mu je bio vraćen bez komentara.²⁵ Godine 1905. parlamentarac Rudolf Berger zahtijevao je od ministra kulture da obrazloži ignoriranje Listovoga rada.²⁶ Bergerovu interpelaciju potpisalo je petnaestak bečkih velikodostojnika.²⁷ Iako akademija nije odgovorila na pritužbe, Listove su pristaše došle na ideju da se osnuje „Guido von List Gesellschaft“ („Društvo Guido von List“).²⁸ Među pedesetak potpisnika dokumenta za podršku osnivanja društva našli su se, uz okultiste, teozofe, novinare i nacionaliste, Lanz von Liebenfels

¹⁸ Isto, 38.

¹⁹ Isto, 38.

²⁰ Isto, 39.

²¹ Isto, 41.

²² Isto, 41.

²³ Isto, 49.

²⁴ Isto, 41.

²⁵ Isto, 41.

²⁶ Isto, 42.

²⁷ Isto, 42.

²⁸ Isto, 42.

te antisemitski nastrojen gradonačelnik Beča Karl Lueger.²⁹ „Društvo List“ nastalo je 1908. godine.³⁰ Iz registra članova vidljivo je kako je spomenuta organizacija uglavnom privlačila pripadnike srednje i visoke klase.³¹ Listove ideje proširile su se putem „tri kanala“.³² Prvi, i najvažniji, činili su pripadnici „Guido von List Gesellschafta“ koji su prebivali u Njemačkoj i tamo ustanovili društva poput „Reichshammerbunda“ (1912.) i kvazi-masonskoga „Germanenordena“ (1912.).³³ Potonja je organizacija rezultirala i osnivanjem društva „Thule“ (1918.) koje sa sigurnošću možemo smatrati itekako važnim čimbenikom u nastanku NSDAP-a.³⁴ „Drugi kanal“ kojim su se širile Guidove ideje tiče se spisateljskoga rada „Tarnharija“, okultista koji se smatrao reinkarnacijom jednoga germanskoga starješine, i Ellegaard Ellerbek.³⁵ „Treći kanal“ čine oni koji su se sustavno bavili proučavanjem runa, mitova i teutonske astrologije te su na neki način doprinijeli Listovoj doktrini.³⁶ Njihov je kasniji rad u izvjesnoj mjeri utjecao na ritualnost i simboliku SS-a.³⁷ Godine je 1911. List ustanovio „Hoher Armanen-Orden“ („Visoki armanistički red“).³⁸ Taj mali ogranak „Guido von List Gesellschafta“ zasigurno je odražavao Listovu maštariju o povlaštenoj kasti teutonskih čarobnjaka koji vladaju tajnim znanjem, no u povijesnom smislu nije značajan.³⁹ Tijekom Prvoga svjetskoga rata List je bio popularan kao spiritualna figura koja odgovara na teška pitanja o nemirnoj i neizvjesnoj ratnoj zbilji.⁴⁰ Primio je mnogo pisama od vojnika koji su se oduševljavali otkrićima o runama i „arijevskim simbolima“, dok su se njegove knjige čitale i prosljeđivale u rovovima i po vojnim bolnicama.⁴¹ Ponukan vizijom iz 1917. godine, List je bio uvjeren u po-

²⁹ Isto, 43.

³⁰ Isto, 43.

³¹ Isto, 44.

³² Isto, 45.

³³ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 45, 123, 127, 128.

³⁴ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 45, Eric Kurlander, *Hitlerova čudovišta*, (2018), 83.

³⁵ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 46.

³⁶ Isto, 46.

³⁷ Isto, 46.

³⁸ Isto, 46.

³⁹ Isto, 47, 57

⁴⁰ Isto, 47.

⁴¹ Isto, 47.

bjedu Centralnih sila.⁴² Posve suprotan ishod rata protumačio je kao potreban slom i nedaću koja prethodi budućem „spasenju“ Ario-Germana.⁴³ Konačno buđenje njemačkoga naroda, koje je predviđao još prije Velikoga rata, prema njegovim je kalkulacijama trebalo nastupiti 1914., 1923. i 1932. godine.⁴⁴ I zaista, početak Prvoga svjetskoga rata te Hitlerov propali pivnički puč dva su događaja koje obilježava snažan nacionalni sentiment, dok za posljednju predviđenu godinu možemo zaključiti kako je Guido, s obzirom na nacističko preuzimanje vlasti, doslovce promašio za dlaku.⁴⁵ Proto-nacistički mistik i „prorok“ umro je 1919. godine u Berlinu.⁴⁶

3. LISTOVA DOKTRINA

Guido von List svoje je učenje temeljio na odinizmu kao prvobitnoj religiji starih Teutonaca.⁴⁷ Glavni izvori kojih se doticao u svojoj rekonstrukciji staroga germanskoga vjerovanja bili su prozno-poetski ciklus „Edda“ i runsko pismo.⁴⁸ Pogane, o čijoj mitologiji govori spomenuto književno djelo, List je smatrao bjeguncima pred kršćanskim progonima u srednjovjekovnoj Njemačkoj.⁴⁹ Što se tiče proučavanja runa, Guida možemo smatrati pionikom u tom području, budući da je prvi povezo futhark, seriju od osamnaest znakova, s Odinovim čarolijama u tekstu „Havamal“.⁵⁰ Nadalje, svakom je Odinovom stihu pridodao zaseban runski znak te mu priložio i tumačenje, što je naposljetku rezultiralo svojevrsnim „mudrim maksimama“ kao što su: „Spoznaj samoga sebe, tada ćeš spoznati sve!“, „Prigrli svemir u sebi i moći ćeš njime ovladati!“, „Ne plaši se smrti, ona te može ubiti!“ i „Čovjek je jedno s bogom!“.⁵¹ Nicholas Goodrick-Clarke smatra kako pozivanje na čovjekovu unutar-

⁴² Isto, 47.

⁴³ Isto, 47.

⁴⁴ Isto, 89.

⁴⁵ Isto, 89.

⁴⁶ Isto, 48.

⁴⁷ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 49.

⁴⁸ Isto, 49.

⁴⁹ Isto, 49.

⁵⁰ Isto, 50.

⁵¹ Isto, 50.

ju snagu, evidentno u citiranim izrekama, otkriva gnostički element Listovoga odinizma.⁵² Njegovo poimanje svemira bilo je cikličko, vrlo slično teozofskom, rastumačeno kao konstantan prirodni tijek „rađanja“, „postojanja“, „smrti“ i „uskrsnuća“.⁵³ Čovjek je, prema Listovom mišljenju, dužan živjeti u skladu s prirodom, na čemu i počiva njegova snažna veza s vlastitim narodom.⁵⁴ Daljnji „dug“ teozofiji vidljiv je i u izvjesnom utjecaju Maxa Ferdinanda Sebaldta von Wertha, autora koji je u svojim knjigama i pisanim radovima obrađivao uglavnom seksualne teme, prožimajući ih s rasnim teoretiziranjem.⁵⁵ Guidov članak u okultnom časopisu „Die Gnosis“ iz 1903. godine obrađuje teme na tragu Sebaldtovih promišljanja o religiji arijevacu, pri čemu List čini raščlambu između „egzoteričnoga odinizma“ i „ezoteričnoga armanizma“ o kojem će kasnije biti više riječi.⁵⁶ Proces kozmogonije, o kojoj je također pisao u spomenutom članku, bio je popraćen i ilustriranim simboličkim vrijednostima poput obloga i uglatoga triskeliona, romboidne svastike, uglate svastike te naposljetku ovalne svastike u krugu.⁵⁷ Guido ovdje prvi put spominje i koncepte besmrtnosti, reinkarnacije i karme.⁵⁸ U svojim daljnjim radovima List isključivo počinje rabiti termine „arijevska rasa“, ili „Arijo-Germani“, misleći pritom na drevni germanski narod, ne bi li se time referirao na teozofsko učenje o „petoj korijenskoj rasi“, ili arijevcima, kojoj je prethodila „četvrta korijenska rasa“ nadljudi s Atlantide, a koje je List smatrao srođnicima diva Bergelmira.⁵⁹ Svemirski ciklusi vatre, zraka, vode i zemlje dobili su svoje germanske ekvivalente u Muspilheimu, Asgardu, Wanenheimu i Midgardu, dakle u mitskim mjestima koja isprva nastanjuju vatreni zmajevi, zatim bogovi zraka, vodeni divovi te naposljetku i sami ljudi.⁶⁰ Dakako, Listova se rekonstrukcija drevnoga germanskoga svijeta nije temeljila na znanstvenim metodama, već se, uz spomenute utjecaje, temeljila i na njegovom vi-

⁵² Isto, 50.

⁵³ Isto, 50, 19.

⁵⁴ Isto, 50.

⁵⁵ Isto, 51.

⁵⁶ Isto, 52.

⁵⁷ Isto, 52.

⁵⁸ Isto, 52.

⁵⁹ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 20, 52.

⁶⁰ Isto, 53.

doivnjačkom uvidu i mističnim vizijama, na romantičnim nagađanjima, na krajnje slobodnim, katkad i smiješnim etimološkim poveznicama između određenoga mjesta i nekog elementa nordijske mitologije te na okultnom proučavanju heraldike koja je, prema njegovom mišljenju, bila ništa drugo doli odraz runskoga znakovlja i time dokazivala kako su plemićke obitelji istinski nasljednici staroga arijo-germanskoga poretka.⁶¹ Indijska misao, kojom je teozofija sama po sebi preplavljena, navela je Guida da povuče mnoge usporedbe s germanskim mitovima, zbog čega ga je izrazito hvalio Franz Hartmann, teozofski okultist povezan s tajnim društvima kao što su „Ordo Templi Orientis“ i „Zlatna Zora“.⁶² Iako to nije predmet ovoga rada, ne ćemo previše zastraniti ako i sami, poznajući nacističku fascinaciju Indijom, povučemo vrlo funkcionalnu usporedbu između drevnoga indijskoga sustava kaste i nacističkih rasno-političkih zamisli, pri čemu bi Hitler, s najviše pozicioniranim nacistima, spadao u vrhovne svećenike ili Brahmane, Himmlerov SS činio bi ratničku, kšatrijsku kastu, prosječni građanin i radnik spadao bi pod „obične“ Vajšije, porobljeni narodi bili bi robovske Šudre, dok one najbevrjednije i nepodobne možemo izjednačiti s kastom Parija. Sam vrh Listove zamišljene društvene hijerarhije činilo je upravo svećenstvo ili, njegovim izrazom, Armanenschaft.⁶³ Taj uzak krug Odinovih svećenika-kraljeva, po Guidovoj teoriji, posjedovao je tajno znanje te je nekoć davno vladao nad germanskim stanovništvom.⁶⁴ Širi puk imao je pristup tom učenju samo u obliku mitova i parabola, čime se održavao Odinov kult ili „wotanizam“, dok su samo najprobraniji mogli prakticirati mistični „armanizam“.⁶⁵ Za ideju strukture drevnoga germanskoga svećenstva Lista su nadahnjivali rozenkrojceri i slobodni zidari za koje je mislio da u izvjesnoj mjeri posjeduju armanističko znanje.⁶⁶ Visoko svećenstvo, prema njegovom shvaćanju, bilo je sačinjeno od tri razreda, pri čemu je svaki razred imao zasebne znakove, pozdrave i šifre.⁶⁷ Novak u armanističkoj nauci trebao je prvo provesti sedam godina u

⁶¹ Isto, 67, 71, 73.

⁶² Isto, 53, 54, 59.

⁶³ Isto, 56.

⁶⁴ Isto, 56.

⁶⁵ Isto, 57.

⁶⁶ Isto, 57.

⁶⁷ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 57.

izučavanju Edde i „elementarne teozofije“, da bi zatim mogao obnašati službu svećenika i učitelja.⁶⁸ Nakon sljedećih sedam godina, incijantu bi bilo omogućeno da postane punopravnim članom armanističkoga kruga i stekne tajno znanje.⁶⁹ List je smatrao kako je učenje armanizma bilo sačuvano i u tradiciji templara.⁷⁰ Na takvu misao jednim ga je dijelom potaknuo i njegov mlađi prijatelj Lanz von Liebenfels.⁷¹ Prema Listovu tumačenju, templari su bili osuđeni na smrt zato što su slavili „najsvetiji arijo-germanski simbol“, malteški križ, koji je, pak, nastao iz dvije ukrštene, ukošene svastike.⁷² Okultizam renesansnih učenjaka, umjetnika i filozofa također je, prema Listu, bio dokaz očuvanja armanističke tradicije.⁷³³²⁵ Čak je i kabala bila tumačena kao ključan element armanističke gnoze koja je, tijekom osmoga stoljeća, završila kod Židova i stoga se pogrešno smatra njihovom.⁷⁴ Uzevši u obzir odnos Katoličke Crkve spram pogana, čarobnjaštva, templara, masona, sekta i tajnih društava, ona se u Guidovim mislima nametala kao vodeći konspirator protiv armanističke tradicije, pri čemu je kršćanski nauk obezličio, demonizirao i nagnao drevnu vjeru u zaborav.⁷⁵ Idealnu hijerarhiju arijo-germanskoga svijeta List je zamišljao upravo kao presliku kabalističkoga „stabla života“, sačinjenoga od deset kanala ili stupnjeva, a tu valja napomenuti kako je nesumnjivo bio svjestan analogije s nordijskim mitološkim drvom Yggdrasil.⁷⁶ U političkom smislu List je bio žestoki rasist, smatrajući kako se nearijci trebaju podčiniti arijskim gospodarima.⁷⁷ Napredovanje u idealnom društvu bilo bi regulirano rasnom čistoćom i strogim bračnim zakonima, pri čemu bi svaka obitelj bila dužna voditi evidenciju o vlastitoj genealoškoj prošlosti.⁷⁸ Ariji bi pritom bili odriješeni svakog napornog posla te bi vladali nad drugima

⁶⁸ Isto, 57.

⁶⁹ Isto, 57.

⁷⁰ Isto, 62.

⁷¹ Isto, 55.

⁷² Isto, 62.

⁷³ Isto, 58.

⁷⁴ Isto, 63.

⁷⁵ Isto, 63, 69.

⁷⁶ Isto, 64.

⁷⁷ Isto, 63.

⁷⁸ Isto, 63–64.

kao uzvišena elita.⁷⁹ Ne treba naglašavati sličnosti koje se primjećuju u Guidovim zamislima i, kasnije formuliranim, nürnberškim rasnim zakonima.⁸⁰ Pa ipak, koliko god bio idealističan, Lista je nagrizao duboki pesimizam.⁸¹ Razočaran u suvremeno društvo, degeneraciju ljudskih vrijednosti i umjetnosti te bešćutnu kapitalističku ekonomiju, List je krenuo tražiti svojevrsni metafizički izlaz iz „paklenoga stanja“ na zemlji.⁸² Goodrick-Clarke smatra ironičnim to što je List, kao veliki protivnik kršćanstva, svoje apokaliptične projekcije dobrim dijelom temeljio na tradiciji zapadnjačke judeo-kršćanske apokaliptične misli.⁸³ Prvi svjetski rat bio je shvaćen kao početak „tisućljetne borbe“ koja će naposljetku rezultirati novim dobom.⁸⁴ Iako je posve pogriješio što se tiče ishoda Velikoga rata, Guido je predviđao i dolazak snažnoga, božanskoga pojedinca i vođe koji će uspostaviti red na zemlji.⁸⁵ Unatoč tome što nije doživio nacističku vlast, Hitler i njegov „tisućljetni Reich“ zasigurno su ispunili mnoge od Listovih snova.

4. LANZ VON LIEBENFELS

Jörg Lanz von Liebenfels rodio se 19. srpnja 1872. godine u bečkoj obitelji srednje klase.⁸⁶ Plemićka titula „von“, koju je dodao svojem prezimenu, nije ništa drugo doli produkt romantične projekcije u vlastitu obiteljsku prošlost kao što je to vrlo vjerojatno slučaj i kod njegova prijatelja Guida „von“ Lista.⁸⁷ Još od djetinjstva Liebenfels je bio obuzet viteškim redovima i religioznim sektama, stoga Goodrick-Clarke smatra kako je fascinacija srednjovjekovljem zasigurno utjecala na njegovu odluku da se zaredi.⁸⁸

⁷⁹ Isto, 64.

⁸⁰ Isto, 64.

⁸¹ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 81.

⁸² Isto, 81, 82, 83, 84.

⁸³ Isto, 79, 80.

⁸⁴ Isto, 86.

⁸⁵ Isto, 88.

⁸⁶ Isto, 90.

⁸⁷ Isto, 91.

⁸⁸ Isto, 91, 106.

Godine 1893. pridružio se cistercitema u samostanu Heiligenkreuz.⁸⁹ Pristupanje svećenstvu ispunjavalo je Lanzovu potrebu za pripadnošću nečemu što je elitno, drevno i sveto.⁹⁰ Za svojega boravka u samostanu istaknuo se marljivošću i dobrim poznavanjem povijesti Heiligenkreuza.⁹¹ Izdao je nekoliko radova na tu temu, pri čemu valja spomenuti kako se upravo u prvom od njih, u komentaru o jednom nadgrobnom reljefu koji prikazuje viteza kako gazi neidentificiranu zvijer, naziru neke od ideja koje će kasnije postati temeljni motivi njegovoga rasističkoga teoretiziranja, napose borba arijskoga čovjeka s čudovištima kao utjelovljenjem nižih rasa.⁹² Tijekom studija dospio je pod utjecaj profesora Nivarda Schöglja, antisemita čiji su se prijevodi Biblije nalazili na indeksu zabranjenih knjiga.⁹³ Sve veća sklonost slobodnom razmišljanju i potencijalni sukob s autoritetima na kraju su rezultirali Lanzovim napuštanjem reda 1899. godine.⁹⁴ S druge pak strane, u registru samostana pisalo je kako se „predao zemaljskim lažima i putenim strastima“.⁹⁵ Nakon odlaska iz Heiligenkreuza napisao je tri antiklerikalne knjige, prešao na protestantizam, vjerojatno se oženio i priključio völkisch „pan-germanskom pokretu“.⁹⁶ Do 1905. godine Lanz se učlanio u barem dva naučna društva, izmislio tri tehnička patenta te pisao članke za časopise kao što su „Hammer“ i „Politisch-Anthropologische Revue“.⁹⁷ Godine 1903. izdao je „Anthropozoon biblicum“, svojevrsnu sintezu biblijskih, apokrifnih, mitskih, povijesnih, filozofskih tekstova te antropoloških, arheoloških istraživanja u kojoj je iznio vlastite rasne ideje.⁹⁸ Dvije godine poslije, Liebenfels piše svoj najpoznatiji rad, ta-

⁸⁹ Cisterciti su rimokatolički red koji je nastao krajem 11. stoljeća u cilju strogoga pridržavanja benediktinske regule. Njihov je utemeljitelj Robert od Molesmea. Svoje najveće širenje doživljavaju tijekom 12. stoljeća pod Bernardom od Clairvauxa. „Cistercian“, Encyclopedia Britannica, (<https://www.britannica.com/topic/Cistercians>, pristupljeno: 14. rujna. 2019.), Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 91.

⁹⁰ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 91.

⁹¹ Isto, 91.

⁹² Isto, 91.

⁹³ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 92.

⁹⁴ Isto, 92.

⁹⁵ Isto, 92.

⁹⁶ Isto, 92.

⁹⁷ Isto, 93.

⁹⁸ Isto, 93-94.

kozvanu „Teozoologiju“, odnosno Theozoölogie oder die Kunde von den Sodoms-Äfflingen und dem Götter-Elektron („Teozoologija ili nauk o sodomskim majmunima i božanskom elektronu“) koja najjasnije ocrtava njegova razmišljanja o rasi, spolu i naciji.⁹⁹ Taj bizaran i morbidan tekst, kojemu je posvećeno posebno poglavlje ovoga rada, predstavlja agresivnu pobunu protiv modernoga svijeta.¹⁰⁰ Krajem 1905. godine Lanz pokreće časopis „Ostara“:¹⁰¹ Nazvan po poganskoj boginji proljeća, Liebenfelsov je list obuhvaćao rasne, političke, seksualne, znanstvene, religijske i okultne teme.¹⁰² U nešto kasnijim brojevima „Ostare“ prisutan je izvjestan utjecaj teozofije, pri čemu su se učenja Helene Blavatsky i Rudolfa Steinera prožimale s rasnim teoretiziranjem, kao i s monizmom Ernesta Haeckela.¹⁰³ Pozivajući se na najrazličitije znanstvene, pseudoznanstvene i filozofske discipline, od kojih valja, uz otprije navedene, istaknuti i tradiciju njemačkoga misticizma, renesansni hermetizam i astrologiju, Lanz „von“ Liebenfels gradio je mračan, idealistični svjetonazor ispunjen manihejskom borbom između svjetla i tame, odnosno između bijelih i obojenih.¹⁰⁴ Spomenuta opčinjenost srednjovjekovnim viteštvom urodila je plodom kada je i sam odlučio stvoriti vlastitu templarski red nazvan „Ordo Novi Templi“ (ONT) ili „Red Novih Templara“.¹⁰⁵ Godine 1907. kupio je ruševine austrijskoga dvorca Werfensteina i ustanovio ga kao središte reda.¹⁰⁶ Na lokalitetu su se odvijala slavlja, koncerti i obredi.¹⁰⁷ ONT je od pristupnika zahtijevao relativno čistu krv, što se uglavnom očitovalo plavom kosom i plavim očima te posjedovanjem „arijevsko-herojske figure“ s obzirom na Lanzovu rasnu somatologiju.¹⁰⁸ Od članova se očekivalo da se međusobno pomažu na društvenoj i financijskoj razini, da regrutiraju nove potencijalne članove i da ulaze u eugenički „ispravne“ bra-

⁹⁹ Isto, 94.

¹⁰⁰ Isto, 97.

¹⁰¹ Isto, 99.

¹⁰² Isto, 100.

¹⁰³ Isto, 101-102.

¹⁰⁴ Isto, 102-103.

¹⁰⁵ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 109.

¹⁰⁶ Isto, 109.

¹⁰⁷ Isto, 109.

¹⁰⁸ Isto, 110.

kove.¹⁰⁹ Duhovni aspekt reda činila je praksa „arijskoga kršćanstva“, spoja germanske poganske religije, arijanizma i Lanzovoga radikalnoga tumačenja Staroga i Novoga zavjeta, pri čemu se za Isusovo ime koristila gotska inačica Frauja.¹¹⁰ Spomenuta vjerska doktrina sadržana je u službenim tekstovima reda kao što su „Hebdomadarium“, „Festivarium“, „Cantuarium“ i „Imaginarium“.¹¹¹ Napredovanje u ONT-u bilo je regulirano rasnom čistoćom i popraćeno kodificiranim razlikama u heraldičkom znakovlju.¹¹² Nije naodmet pretpostaviti kako je Lanz jednim dijelom bio nadahnut i otprije spomenutom iregularnom masonskom sektom „Ordo Templi Orientis“ („Red Istočnih Templara“), ustanovljenom između 1895. i 1906. godine upravo na njemačkom govornom području.¹¹³ Godine 1915., Liebenfels u svojim tekstovima prvi put rabi termin „ariozofija“ ne bi li njime imenovao skup vlastitih ideja i učenja.¹¹⁴ Kraj Prvoga svjetskoga rata, otprije predviđen u njegovim apokaliptičnim prognozama, posve različitim od Listova entuzijazma o pobjedi, nagnao ga je na put u Mađarsku.¹¹⁵ Za to je vrijeme Detlef Schmude održavao ogranak ONT-a u Austriji.¹¹⁶ Za svojega boravka u Mađarskoj, Liebenfels se priključio desno orijentiranim organizacijama, pritom dvaputa izbjegao blisku smrt da bi se 1920. godine, dolaskom Horthyja na vlast, uspješno prilagodio novoj političkoj i intelektualnoj klimi, čvrsto se povezavši s konzervativnim društvenim krugovima.¹¹⁷ Tamošnje djelovanje u sklopu ONT-a započelo je 1921. godine.¹¹⁸ Uz germanofile, rojaliste, aristokrate, jednoga parlamentarca i mnoge zaljubljenike u okultno, među Lanzovim pobornicima našao se i August Strindberg koji je s Liebenfelsom prisustvovao ritualnim obredima u jednom od mađarskih dvoraca.¹¹⁹ To nimalo ne začuđuje, ako uzmemo u obzir izvjesnu dozu rasizma i mizogonije prisutne u Strindbergov-

¹⁰⁹ Isto, 110.

¹¹⁰ Isto, 90, 110.

¹¹¹ Isto, 110–111.

¹¹² Isto, 111.

¹¹³ Isto, 61.

¹¹⁴ Isto, 164.

¹¹⁵ Isto, 113.

¹¹⁶ Isto, 114.

¹¹⁷ Isto, 120.

¹¹⁸ Isto, 120.

¹¹⁹ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 120, 121., George L. Mosse, „The Mystical Origins of National Socialism“, *Journal of the history of ideas* XX/1, (1961), 96.

om književnom opusu, vrlo blisku Weiningerovim idejama, kao i samu činjenicu što je jedno od svojih djela naslovio „Tschandala“, terminom koji je rabio Nietzsche ne bi li njime označio ono što je manje vrijedno, slabo i servilno, a kojim su rasistički okultisti oslovljavali niže rase.¹²⁰ Godine 1933. Lanz odlazi u Švicarsku i tamo nastavlja sa spisateljskim radom.¹²¹ George L. Mosse smatra kako je teško cjelovito odgovoriti na pitanje je li Liebenfels idejno djelovao na Hitlera.¹²² Prema Lanzovom iskazu, Hitler je kao mladić posjetio njegov ured u Rodaunu još 1909. godine s nakanom da nabavi starije brojeve „Ostare“.¹²³ S time u vezi valja spomenuti i to kako je tridesetih godina profesor bečkoga sveučilišta, August M. Knoll, pred svojim studentima ismijavao naciste koji su, prema njegovom mišljenju, svoje ideje preuzeli upravo iz „Ostare“, kao i to da se u Hitlerovoj privatnoj biblioteci nalazila jedna Lanzova knjiga psalama.¹²⁴ Nadalje, i sam se Liebenfels smatrao izvornim stvaraocem nacional-socijalističke ideologije.¹²⁵ Ono što naizgled začuđuje jest podatak da je Lanzu tijekom nacističke vladavine bilo onemogućeno izdavati djela u Reichu, kao što je bio zabranjen i njegov templarski red.¹²⁶ Vrlo je vjerojatno kako su novi vlastodršci, u sklopu šire akcije suzbijanja tajnih društava i organizacija, željeli zatamiti svaku moguću ideološku i duhovnu konkurenciju, pa tako i vlastitu vezu s opskurnim doktrinama.¹²⁷ Kao što je i Lanz samoga sebe smatrao idejnim tvorcem nacizma, slične si je zasluge pridavao i mason Rudolf von Sebottendorf, jedan od glavnih osnivača društva „Thule“.¹²⁸ Liebenfels je umro 1954. godine u Beču.¹²⁹

¹²⁰ Mosse, „The Mystical Origins of National Socialism“, 96.

¹²¹ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 122.

¹²² George L. Mosse, *The Crisis of German Ideology*, (1981), 294, 295.

¹²³ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 195.

¹²⁴ Isto, 194.

¹²⁵ Jörg Lanz von Liebenfels, *Ostara* III/1 (1927), 3, <https://archive.org/details/UnknownOstara152ndSeries>, pristupljeno 19. srpnja 2019.)

¹²⁶ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 197.

¹²⁷ Isto, 197, 198.

¹²⁸ Kurlander, *Hitlerova Čudovišta*, 152, Goodrick-Clarke, *The Occult Roots of Nazism*, 138.

5. TEOZOLOGIJA ILI NAUK O SODOMSKIM MAJMUNIMA I BOŽANSKOM ELEKTRONU

Na samom početku „Teozoologije“ Lanz iznosi tvrdnju kako je „istina“ koju namjerava iznijeti pred čitatelja povijesno utemeljena činjenica koja je namjerno zapala u zaborav, a čije je otkrivenje, sve do trenutka kada se spomenuti autor odlučio na to da ju obznani, bilo onemogućavano mučenjima i progonima onih koji su je bili svjesni.¹³⁰ Unatoč tome što je djelo pisano za krug Lanzovih „dragih i bliskih prijatelja“, on ga preporučuje i ostalim čitateljima ne bi li se njime postiglo uskrснуće, a sudeći po onome što se da iščitati iz cjelokupnoga teksta, Liebenfels pritom nedvojbeno misli na uskrснуće u tjelesnom i duhovnom smislu.¹³¹ Dakle, u primjetno gnostičkom duhu, autor svojem djelu pripisuje snažnu metafizičku dimenziju koja putem prenošenja tajnoga znanja donosi spasenje. Iako naglašava kako je njegov rad temeljen na pouzdanim povijesnim izvorima obrađenim prema strogoj znanstvenoj metodi i u suglasnosti s onodobnim najmodernijim otkrićima prirodnih znanosti i povijesti umjetnosti, u slučaju da njegov tekst ispadne nedovoljno znanstven za čitatelja, Lanz preporučuje svoju, već spomenutu, opširnu studiju „Anthropozoon Biblicum“.¹³² Temeljna misao po kojoj se ravna čitava „Teozoologija“ jest ta da je sve ono o čemu govore mitski, religiozni, posebice biblijski tekstovi mnogo više od metafora, mitova i bajki te da se u njima nalazi skrivena mudrost zapisana tajnim jezikom.¹³³ Naime, Liebenfels na fantastičan i rasistički ugođen način iščitava drevne tekstove kao doslovne izvore o povijesti čovječanstva, pri čemu je glavno težište stavljeno na tezu kako je izvornu snagu i razvoj arijevac zagadilo seksualno općenje s demonima, poluzvijerima, a poluljudima i posebice majmunima. Uz već spomenuti uvod, naslovljen „Arche-početak“, „Teozoologija“ se sastoji od sljedećih poglavlja: „Anthropognosis- znanje o čovjeku“, „Gaia - Sodomska zemlja“, „Pege - izvor Sodome“, „Pyr - vatra Sodome“, „Aether -Sodonski zrak“, „Theognosis - božansko znanje“, „Pater - otac bogova“, „Pneuma - duh bogova“,

¹³⁰ Jörg Lanz von Liebenfels, *Theozoology*, (<https://archive.org/details/EuropaHouseTheozoology>, pristupljeno 17. 7. 2019.), 5.

¹³¹ Liebenfels, *Theozoology*, 5.

¹³² Isto, 5.

¹³³ Isto, 5, 6.

„Hyios - sin bogova“, „Ekklesia - zajednica bogova“ i „Telos - kraj“.¹³⁴ Liebenfelsov tekst vrvi referencama, umetnutim citatima, etimološkim i lingvističkim poigravanjima te je napisan na podosta kaotičan način, pri čemu autor nerijetko skače s jedne teme na drugu. Ono što je također karakteristično za cijeli tekst jest i to da autor, citirajući izvore poput Biblije, Kurana i Talmuda, vrlo često ubacuje nepostojeće termine i riječi u same citate bez ikakvih napomena, pa tako, ne bi li time osnažio svoje tvrdnje, nastaju posve modificirani, lažni citati, kao što je to primjer u slučaju apostola Ivana: „Bog je ljubav lišena majmunske prirode... Ako očuvamo takvu ljubav među našom vrstom, tada će Bog ostati s nama.“¹³⁵ Ili u slučaju apostola Pavla: „Stoga kažem, sodomsko tijelo i sodomsko krv ne može baštiniti Kraljevstvo božje.“¹³⁶ Nadalje, u ovom kratkom pregledu cjelokupnoga sadržaja „Teozoologije“ na vidjelo će izaći i neke od nejasnoća i nedosljednosti u autorovom teoretiziranju, no pretpostavljam kako se mnogi odgovori na te nedoumice nalaze u „Anthropozoon Biblicum“. Najvažnije ideje i „fabulu“ „Teozoologije“ možemo predočiti ovako: nadljudsko sjeme anđela koji su se parili s ljudima izgubilo je svoju izvornu snagu i čistoću te je nižoj majmunskoj ljudskoj vrsti, koja je nastala parenjem anđela i životinja, omogućila da se razvije na višu razinu.¹³⁷ Jedan od produkta toga koi-tusa bio je i Kajin, ne Adamov, već Evin i Zmijin sin¹³⁸ (ovo je očita referenca na gnostičko učenje o takozvanom „zmijskom sjemenu“ koje je i dan danas zastupljeno u nekim ekstremnim rasističkim kršćanskim krugovima ne bi li se njime objasnio nastanak židovskoga naroda¹³⁹). Očito je kako Lanz vrlo slobodno manipulira s vremenskim okvirom starozavjetnoga narativa, premještajući ili pak miješajući događaje stvaranja, istočnoga grijeha s kasnijim događajima pred sam potop kada su „Božji sinovi općili s ljudskim kćerima“.¹⁴⁰ Miješanje božanske i ljudske vrste dovelo je do toga da su drevni ljudi posjedovali

¹³⁴ Isto, 5, 14, 17, 31, 37, 41, 45, 52, 57.

¹³⁵ Liebenfels, *Theozoology*, 5.

¹³⁶ Isto, 55.

¹³⁷ Liebenfels, *Theozoology*, 30, 31, Kurlander, *Hitlerova čudovišta*, 21.

¹³⁸ Isto, 31.

¹³⁹ „Serpent Seed“, Wikipedia, (https://en.wikipedia.org/wiki/Serpent_seed, pristupljeno 17. srpnja 2019.).

¹⁴⁰ Post. 6, 10-11. U kontekstu Lanzove teorije, istočni grijeh valja općenito shvatiti kao zabranjeni promiskuitet koji je doveo do križanja životinjske, andeoske i ljudske vrste.

nadzemaljske osobine koja se najjasnije očitavala uporabom pinealne žlijezde, odnosno trećega oka i električnoga zračenja.¹⁴¹ Nadnaravna sposobnost kao što je vidovitost usko je povezana s božanskim karakteristikama, a prema Lanzovom mišljenju, upravo je ona najraširenija među bijelom rasom, posebice na njemačkim prostorima Frizije i Vestfalije.¹⁴² Još jedno bitno svojstvo Germana autor nalazi i u tvrdnji kako je kod spomenute etničke skupine najviše slučajeva dvospolnosti.¹⁴³ Lanz to dovodi u vezu s činjenicom kako su brojni drevni bogovi opisani u mitovima sami od sebe rodili svoju djecu ili čak sami sebe stvorili, kao i to da su prema mnogim tumačenjima sami anđeli bez spola, odnosno, u Liebenfelsovom shvaćanju, hermafroditi.¹⁴⁴ Uzevši to u obzir, arijevcu su izabrani za ponovni povratak među bogove¹⁴⁵ valja naglasiti kako ideje o mističnoj snazi sjemena i električnoj energiji ljudskoga tijela, kao i pojam trećega oka ili „oka duše“ nisu nipošto Liebenfelsove invencije, već spadaju pod opća mjesta gotovo svih ezoteričnih i magijskih tradicija). Sodomija, posebice ona koja je podrazumijevala koitus s majmunima, bila je, prema Lanzovom tumačenju, kroz cijelu povijest naširoko rasprostranjena po drevnom Istoku, Egiptu, Asiriji i Babilonu te, pozivajući se na Herodota, Strabona, Plinija i Prokopija uobičajena seksualna tendencija antike.¹⁴⁶ Ta je praksa bila uvelike produktivna jer se putem nje povećavala rasa tzv. ljudi-zvijeri koje su drevni vladari uzgajali u svojim rasplodnim vrtovima.¹⁴⁷ Antropološke dokaze o ljudima-zvijerima Liebenfels je našao u neandertalcima, krapinskom pračovjeku, patuljcima, rijetkim slučajevima ljudi koji se rađaju s repom, Pigmejcima, ljudima koji imaju ljuskavu kožu te afričkim ženama s velikim stražnjicama, no vrlo je vjerojatno kako termin ljudi-zvijeri također označava cijelu crnu, crvenu i žutu rasu te većinu negermanskih naroda.¹⁴⁸ Usprkos tome što Lanz navodi kako je đavao temeljni neprijatelj vrhovnoga boga, on mnogo više pozornosti posvećuje gnjus-

¹⁴¹ Liebenfels, *Theozoology*, 33, 34, 35.

¹⁴² Isto, 34.

¹⁴³ Isto, 36, 37.

¹⁴⁴ Isto, 36.

¹⁴⁵ Liebenfels, *Theo Isto zoology*, 36, 37.

¹⁴⁶ Liebenfels, *Theozoology*, 9, 11, 12, 13, 18.

¹⁴⁷ Isto, 16, 17, 19, 20, 25.

¹⁴⁸ Isto, 6, 7.

nim poganskim bogovima Sodome koja pritom označava i sam grad, ali i cijeli svijet kao metaforu kozmičkoga bluda. Njihova moralna i duhovna protuteža je Jahve kojega Liebenfels, u duhu New Agea, površnog sinkretizma, izjednačava s Dionizijem, Zeusom, Ozirisom i Odinom te životinjama poput orla, labuda, mitskoga feniksa, pa čak i zmije.¹⁴⁹ Pozivajući se jednim dijelom na Arijevo heretičko učenje o Kristovoj naravi, kojemu je Liebenfels davao prednost pred nicejskom dogmom upravo zbog toga što je ono bilo vrlo rašireno među Germanima u ranom srednjem vijeku, autor poima logosa-Krista ne kao pravoga boga, već kao andeoskoga svjetlosnoga čovjeka čija je prva zadaća bila ta da ponovno uspostavi red i podsjeti Arijevce na strogu seksualnu gnozu u smislu suzdržavanja od prakticiranja sodomije.¹⁵⁰ Kristova pasija i smrt protumačena je krajnje nastrano, pri čemu nije bilo raspeća, već su ljudi-zvijeri Sodome zavezali Isusa za stup i silovali ga.¹⁵¹ Logos je, kao jedan od modaliteta pojavljivanja vrhovnoga boga, „patrijarh bijeloga čovjeka“ čija je konačna misija, otkrivena u Apokalipsi, podčiniti crnu, crvenu i žutu rasu ne bi li se zaustavilo njihovo miješanje s europejcima.¹⁵² Otprilike od sredine pa do kraja samoga teksta „Teozoologije“ uočljivi su vatreni, fantastično-futuristički propagandni pasusi govorničkoga karaktera u kojima Liebenfels predviđa skori uspon i buđenje Germana, kao što je to slučaj u sljedećem navodu: „Sada kada je gotovo cijeli svijet podlegao majmunskoj prirodi - sve do germanskih zemalja koje također nisu toga pošteđene - razdanjuje se istina kako nedostaje izvjesno božansko čovječanstvo u sveopćoj poplavi majmunolikih ljudi. Ali to ne će potrajati dugo, jer će se uzdignuti nova svećenička rasa u zemlji elektrona i Svetoga Grala koja će svirati nove pjesme na novim harfama i kao što se Duh, na prvi blagdan Pedesetnice, u jezicima radijacije¹⁵³ spustio na apostole tako će se električni labudovi bogova ponovno skupiti na Pedesetnici čovječanstva. Veliki prinčevi, snažni ratnici, bogom prožeti svećenici, rječiti pjesnici, zaneseni kozmolozi dići će se

¹⁴⁹ Isto, 38.

¹⁵⁰ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 95., Liebenfels, *Theozoology*, 48.

¹⁵¹ Liebenfels, *Theozoology*, 49.

¹⁵² Isto, 44.

¹⁵³ Iako možda djeluje kao nespretan ili suviše doslovan prijevod, valja ponovno uzeti u obzir, što je razvidno iz cjelokupnoga teksta, kako je Liebenfels na vrlo fantastičan i futuristički način tumačio božansko djelovanje, dovodeći ga u vezu prije svega s već spomenutom električnom energijom, a zatim s vatrom i radijacijom.

na njemačkom oduvijek svetom tlu bogova, okovati sodomske majmune u lance, ponovno uspostaviti Crkvu Duha Svetoga i Svetoga Grala te učiniti Zemlju Otokom Blaženih.¹⁵⁴ Ove romantično-nostalgичne riječi projektirane u budućnost zasigurno bi bile smiješne kada ih ne bismo mogli dovesti u vezu s kasnijim nacističkim preuzimanjem vlasti, pri čemu, primjerice, opisani „snažni ratnici, rječiti pjesnici i zaneseni kozmolozi“ nalaze svoje funkcionalne modele u ubilačkim SS jedinicama, rasističkim ideolozima i rubno znanstvenim teoretičarima koji su vladali vojnim, političkim i intelektualnim poljima Trećega Reicha. Posljednja dva poglavlja poprimaju dramatičan, pesimističan ton agresivnim lamentacijama o tome kako moderno društvo stremlji moralnom i fizičkom raspadu i stoga je hitno potrebno nešto poduzeti. Lanz smatra kako je ostvarenje Kraljevstva nebeskoga političke naravi, ono je država koja brine za seksualni život građana i ne dopušta parenje s nižim vrstama te se brine za svoje članove isključivo na rasnoj osnovi, vodeći računa o fizičkim karakteristikama kao što su plave oči, plava kosa, rumen ten, mala usta, zdravi zubi itd.¹⁵⁵ Poziv na kastraciju i sterilizaciju nepodobnih, manje vrijednih, osoba s poteškoćama u razvoju i osobama s nasljednim bolestima pokazuju jasnu i neporecivu podudarnost s budućom eugeničkom i rasnom politikom nacista te nam stoga postaje razvidno zašto je Lanz samoga sebe smatrao „izumiteljem“ nacionalsocijalizma.¹⁵⁶ Sažaljenje je najveća slabost koju pritom treba nadvladati, a takozvana bratska ljubav kršćanstva lukava je izmišljotina nižih vrsta, odnosno prava agape tumači se kao striktno seksualno općenje s pripadnicima vlastite rase.¹⁵⁷ Socijalizam, ideje jednakosti i ljudskih prava za Lanza su idealističke budalaštine koje slijepo osnažuju degeneraciju.¹⁵⁸ Uz Francuze, što odražava u ono vrijeme vrlo prisutan protu-francuski sentiment, kao velike neprijatelje germanskoga čovjeka Liebenfels navodi i Slavene, što je, uz vrlo vjerojatnu afirmaciju ideje „Drang nach Osten“, zasigurno i odraz onodobnih etničkih napetosti u Habsburškoj Monarhiji.¹⁵⁹ Pojedini dijelovi teksta

¹⁵⁴ Liebenfels, *Theozoology*, 45.

¹⁵⁵ Isto, 53, 56.

¹⁵⁶ Isto, 58 - 59.

¹⁵⁷ Isto, 54, 55, 56, 60.

¹⁵⁸ Isto, 55.

¹⁵⁹ Liebenfels, *Theozoology*, 57.

osmišljeni su kao upozorenje ženama, posebice zbog toga što ih je Lanz smatra moralno slabijima od muškaraca, stoga im se u jednom od odlomaka obraća ovim riječima: „Drage dame, budite iskrene, čije biste žene bile danas da vas božanstveni Siegfriedi nisu iščupali iz ruku sodomskih čudovišta, da vas nisu smjestili u tople postelje, da vas nisu, s mačem u ruci, tisućama¹⁶⁰ godina branili od Slavena, Mongola, Maura i Turaka?“¹⁶¹ Žena je, po Lanzovom mišljenju, subordinirana muškarcu, a muškarac je podređen arijevsom spasitelju Kristu.¹⁶² Kao što sam već spomenuo, „Teozoologija“ čitatelja ostavlja s brojnim neodmicama i neodgovorenim pitanjima. Možda je najzanimljivija činjenica to što u cijelom tekstu izostaje jedan snažnije formuliran antisemitski sentiment, odnosno izrečeno kao da se to samo po sebi podrazumijeva, pojedina židovska plemena denotirana su kao „nečista“ i kao pripadnici đavolje zvjerske rase, dok se u pretposljednem poglavlju Liebenfels zalaže za socijalno pomaganje i uzdržavanje onih s „dobrim germanskim podrijetlom“, posebice Židova koji su genealoški pravoga izraelskoga podrijetla.¹⁶³ Ispada kako je Liebenfels izvorne Židove smatrao također arijevcima, a tu nam se nameće i vrlo uvjerljiva usporedba s idejama anglo-izraelizma, isprva pitome pseudoznanstvene teorije nastale u 19. stoljeću koja je zagovarala ideju da Germani vuku svoje genetsko porijeklo iz Izraela, teorije koja je kasnije, 20-ih, 30-ih godina 20. stoljeća snažno utjecala na formiranje tzv. „Christian Identity“ pokreta s jasnom ultradesničarskom rasističkom kršćanskom ideologijom, u mnogim aspektima posve istovjetnom s Liebenfelsovim učenjem.¹⁶⁴ Autorovu očitu opsesiju majmunima možemo protumačiti kao reperkusiju duhovne krize kakvu je, oduzevši čovjeku središnju kozmičku svrhu i božansko podrijetlo, polučila teorija evolucije, pri čemu je Lanz svojim ultrakonzervativnim teorijskim odgovorom pokušao vratiti čovjeka Bogu i Boga čovjeku dok se majmunolikih ljudi riješio tako što ih je, prozvavši ih rezultatom zabranjenoga koitusa, osudio na prokletstvo. Ustrajanje na grijehu sodomije, koje u „Teozoologiji“ poprima megalomanske, gotovo kliničke proporcije, vjerojatno jed-

¹⁶⁰ Vjerojatno autorova pogreška.

¹⁶¹ Liebenfels, *Theozoology*, 59.

¹⁶² Isto, 60.

¹⁶³ Isto, 10, 56.

¹⁶⁴ „Christian Identity“, Wikipedia, (https://en.wikipedia.org/wiki/Christian_Identity, pristupljeno: 17. 7. 2019.).

nim dijelom treba shvatiti kao protureakciju na seksualne slobode i rasap ustaljenoga morala koje je donijela modernizacija.

6. WEISTHOR

Karl Maria Wiligut rođen je 1866. godine u Beču.¹⁶⁵ Budući da su njegov otac i djed bili vojna lica, mladi se Karl, sukladno obiteljskoj tradiciji, s četrnaest godina upisao na Carsku kadetsku školu u rodnom gradu.¹⁶⁶ U prosincu 1884. priključio se devedeset i devetom pješačkom puku stacioniranom u Mostaru.¹⁶⁷ U sljedeće četiri godine bio je promaknut u čin drugoga poručnika, nakon još četiri godine u čin poručnika, godine 1903. postao je kapetan, a 1913. dobio je čin bojnika.¹⁶⁸ Za vrijeme Prvoga svjetskoga rata istaknuo se u borbama na ruskom frontu te je bio promaknut u pukovnika (obersta) da bi se 1919. umirovio i odselio u Salzburg.¹⁶⁹ Iako je njegov utjecaj na neke aspekte nacionalsocijalizma, napose onaj koji je izvršio na Himmlera i SS zbog kojega je dobio nadimak „Himmlerov Rasputin“, u mnogočemu izravniji, snažniji i provjerljiviji od onoga koji su polučili List i Liebenfels, valja napomenuti da je Karl, za razliku od dvojice spomenutih okultista, za sobom ostavio vrlo malo pisanih tekstova.¹⁷⁰ Wiligut se smatrao posljednjim izdankom loze germanskih mudraca, uvjeren da posjeduje pradávnno znanje o povijesti „uiligotskoga“ plemena koje je nosilo naziv „Asa-Uana-Sippe“.¹⁷¹ Teško je točno ustvrditi kada se Wiligut počeo identificirati s takvim idejama. Prema njegovim tvrdnjama, djed ga je poučio znanju runa, dok je 1890. godine od oca primio formalnu inicijaciju u obiteljske tajne naučivši tzv. „devet zapovijedi božjih“ sastavljenih od izreka o tajanstvenoj prirodi božanstva.¹⁷² Godine 1903. izdaje svoje prvo djelo, „Seyfrieds Runen“, epsku poemu o kralju Seyfriedu, a 1908. upoznaje se s Theodorom Czeplom, članom Lieben-

¹⁶⁵ Stephen E. Flowers, Michael Moynihan, *The Secret King: Myth and Reality of Nazi Occultism*, (2007), 44.

¹⁶⁶ Flowers, Moynihan, *The Secret King*, 44.

¹⁶⁷ Isto, 44.

¹⁶⁸ Isto, 44.

¹⁶⁹ Isto, 44.

¹⁷⁰ Flowers, Moynihan, *The Secret King*, 42, Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 177.

¹⁷¹ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 179.

¹⁷² Isto, 180.

felsovoga templarskoga reda.¹⁷³ Prema Czeplovom iskazu, u jednom od njihovih druženja Wiligut mu je vidovnjačkom memorijom opisao mističnu tradiciju vlastite obitelji kao i religioznu praksu, vojnu i društvenu organizaciju drevnih Germana koja se u mnogočemu poklapala s istraživanjima i saznanjima Guida von Lista.¹⁷⁴ Karlova detaljnija razrada tajne germanske prošlosti sadržana je u spisima njegovoga učenika, Ernsta Rüdigeru.¹⁷⁵ Prema Rüdigeru, Wiligutova je kronologija započinjala 228 000 godina prije Krista kada su se na nebu nalazila tri Sunca, a Zemlju su nastanjivali divovi, patuljci i ostala mitološka bića.¹⁷⁶ Istinska povijest započela je time što su Karlovi predci, „Adler-Wiligoten“, nakon niza nedaća uspostavili red na Zemlji, što je omogućilo nastanak grada „Arual-Joruvallasa“ (Goslara).¹⁷⁷ Otprilike oko 12 500. pr. Kr. proglašena je irministička (srodno armanizmu) religija Krista, univerzalna vjera svih Germana, koju je potom poljuljao šizmatični wotanizam (odinizam).¹⁷⁸ Rat između irminizma i wotanizma došao je do vrhunca 9600. pr. Kr. kada su odinisti raspeli Baldura-Chrestosa, svetoga proroka irminizma.¹⁷⁹ Godine 1200. pr. Kr. wotanisti su uništili sveto središte irminista u Goslaru, nakon čega je uspostavljen novi u Exsternsteineu kojega je naposljetku razorio Karlo Veliki tijekom saskih ratova.¹⁸⁰ Iz ovoga kratkoga pregleda Wiligutovoga shvaćanja drevne germanske povijesti možemo zaključiti kako je Karl na nov način protumačio i pomiješao Listove i Lanzove ideje.¹⁸¹ Shodno tomu, bitno je reći kako je Wiligut izrazito negativno gledao na ustaljeno kršćanstvo, smatrajući da je ono ukralo i prisvojilo pravoga Krista i izvornu Bibliju od Germana.¹⁸² Karlovi predci, koji su po njegovom vjerovanju nekoć davno nastali spajanjem morskih i zračnih božanstava, kroz čitavu su

¹⁷³ Flowers, Moynihan, *The Secret King*, 45.

¹⁷⁴ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 180.

¹⁷⁵ Isto, 181.

¹⁷⁶ Isto, 181.

¹⁷⁷ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 181.

¹⁷⁸ Isto, 180, 181.

¹⁷⁹ Isto, 181.

¹⁸⁰ Isto, 181.

¹⁸¹ Isto, 180.

¹⁸² Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 180, Flowers, Moynihan, *The Secret King*, 46.

povijest održavali irminističku religiju.¹⁸³ Nadalje, Karl je bio uvjeren u vjekovnu zavjeru usmjerenu protiv njegove obitelji, a kao urednik lista „Die eiserne Besen“ („Željezna metla“) oštro je napadao slobodne zidare, Židove i Katoličku Crkvu.¹⁸⁴ S obzirom na paranoidne deluzije, megalomanske ideje, prijetnje smrću i kućno nasilje, Wiligut je 1924. godine završio u ludnici.¹⁸⁵ Tijekom hospitalizacije održavao je kontakt s mnogim okultistima i ezoteričarima.¹⁸⁶ Ujesen 1932. godine, pet godina nakon što je bio otpušten iz bolnice, Wiligut je uz pomoć jedne članice NSDAP-a i članova „Društva Edda“ pod lažnim identitetom prokrijumčaren u Njemačku.¹⁸⁷ Nastanivši se u Münchenu, Karl se usredotočio na pisanje za list „Hagal“, kao i na poučavanje u ezoteričnom kružoku „Frei Söhne der Nord – und Ostsee“ („Slobodni sinovi Sjevera i Baltičkoga mora“).¹⁸⁸ Na jednoj kulturno-povijesnoj konferenciji u Detmoldu 1933. godine Wiligut se prvi put susreće s Heinrichom Himmlerom te iste te godine ulazi u SS pod imenom „Karl Maria Weisthor (Mudri Thor)“.¹⁸⁹ Himmler ga ubrzo imenuje šefom u jednom odjelu za povijesna istraživanja pri čemu njihova veza i suradnja postaju sve jače i bliže.¹⁹⁰ Godine 1934. Wiligut je promaknut u čin SS-Standartenführera (pukovnika), a 1935. godine premješta se u Berlin i postaje članom Himmlerovoga privatnoga osoblja.¹⁹¹ Wiligutov utjecaj na Reichführera SS-a ponajviše je prisutan u konceptualizaciji dvorca Wewelsburga kao religiozno-strateškoga i ideološkoga središta, u stvaranju rituala i ceremonija SS-a te u dizajniranju SS-ovoga prstenja.¹⁹² Uz to valja spomenuti i brojne izvještaje kozmološke, teološke, ezoterične i povijesne naravi kakve je „Weisthor“ pisao za Himmlera.¹⁹³ Iako je bio Himmlerov miljenik, Wiligut je imao mnogo

¹⁸³ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 181, 182.

¹⁸⁴ Flowers, Moynihan, *The Secret King*, 46.

¹⁸⁵ Goodrick-Clarke, *The Occult Roots*, 182.

¹⁸⁶ Flowers, Moynihan, *The Secret King*, 47.

¹⁸⁷ Isto, 47, 48.

¹⁸⁸ Isto, 48.

¹⁸⁹ Isto, 48.

¹⁹⁰ Flowers, Moynihan, *The Secret King*, 48.

¹⁹¹ Isto, 49.

¹⁹² Isto, 49.

¹⁹³ Isto, 49.

neprijatelja u SS-u, a ta je opozicija ponajviše dolazila od onih koji su radili u Institutu Ahnenerbe.¹⁹⁴ Godine 1938., visoko pozicionirani SS-ovac Karl Wolff odlazi u Salzburg te pri posjeti Wiligutove žene saznaje za njegov davni boravak u ludnici i dokumente koji potvrđuju njegovo fragilno mentalno stanje.¹⁹⁵ Iako je Himmler od samoga početka znao za tu „Weisthorovu“ tajnu, on ju je prešućivao koliko je god to mogao.¹⁹⁶ Godine 1939. Wiligut je umirovljen s objašnjenjem koje se ticalo njegove poodmakle dobi i lošega zdravstvenoga stanja.¹⁹⁷ Umro je 1946. godine u Arolsensu.¹⁹⁸

7. ZAKLJUČAK

Namjera ovoga rada bila je prikazati „život i djelo“ trojice najpoznatijih i najutjecajnijih ariozofa te istražiti glavne značajke i različitosti njihovih teorija. Ne bi li se suprotstavio propadanju koje donosi moderni svijet, Guido von List, osjećajući snažan kulturni pesimizam, zagovarao je oživljavanje drevnoga arijo-germanskoga svijeta, mistično vraćanje u prošlost i povratak prirodi kao primordijalnoj životnoj sili, pri čemu je, iz čvrste neopoganske perspektive, smatrao kako je kršćanstvo, napose katolicizam, neprijateljska religija Germana. Liebenfelsovo je gledište u mnogočemu suprotno i radikalnije, jer iako se on poziva na junačku germansku povijest i povratak iskonu, taj je povratak moguć upravo putem nemilosrdnoga obračuna s onime što proizlazi iz iskvarene i narušene prirode, sa zvijerima, majmunolikim ljudima i manje vrijednim rasa-ma. Lanz von Liebenfels pritom je preobličio kršćanski nauk i dao mu središnje mjesto u vlastitoj rasnoj teoriji. Wiligut je, pak, specifično spojio Listov arhaični svjetonazor i Liebenfelsove arijo-kršćanske ideje. Kod njega je Krist, odnosno Baldur-Chrestos, pomiješan s Odinovim sinom Baldurom, čija smrt prema nordijskoj mitologiji nagoviješta apokaliptični Ragnarok, a kojega su, prema Wiligutovom tumačenju, razapeli upravo odinisti (wotanisti). Dakle, Wiligutovo učenje možemo shvatiti kao sintezu, ispreplitanje i sukob dvaju mitoloških sustava. Iz

¹⁹⁴ Isto, 59.

¹⁹⁵ Isto, 59.

¹⁹⁶ Isto, 48.

¹⁹⁷ Goodrick-Clarke, *The Occult Root*, 190.

¹⁹⁸ Flowers, Moynihan, *The Secret King*, 60.

Lanzove i Wiligutove afirmacije kršćanstva ispada kako je ono izvorna germanska religija, pri čemu je njihov stav prema katolicizmu negativan te se on poima kao iskrivljena i lažna varijanta istinske arijevske vjere. Iako predmet ovoga rada nije bio ispitati srodnost ariozofije i nacističke ideologije, što je, usput rečeno, predmet mnogih akademskih rasprava, uočljive su brojne sličnosti između ariozofskih zamisli i kasnijih nacionalsocijalističkih pothvata. To ponajviše dolazi do izražaja u Liebenfelsovom slučaju, čije promišljanje obilježava izrazita rasno-politička pragmatičnost. Ono što se nameće kao zaključak jest to da ariozofija kao okultna disciplina nije nimalo autentična iako je, tematizirajući drevnu germansku prošlost, upravo to i pokušavala biti. Rasponom različitih učenja od kojih se sve sastoji nedvojbeno podsjeća na onodobni, kao i danas aktualni „New Age“, dok Lista, Lanza i Wiliguta možemo usporediti s brojnim suvremenim alternativnim, pseudoznanstvenim istraživačima i teoretičarima zavjera. Tim više, valja naglasiti kako u okviru aktualne „New Age“ kulture postoje mnoga ezoterična neonacistička i neopoganska društva koja se idejno naslanjaju na ariozofski nauk i dalje ga razvijaju u novim pravcima.

ARIOSOPHY

Abstract: Theme of this research paper is „ariosophy“, racist-occult discipline which is in many aspects similar to the Nazi ideology and which originated at the turn of the century in Austria. Along with the autobiographies of the three most important ariosophists, the goal of this paper is to show their basic ideas. First two chapters are concerned with Guido von List, second two chapters are concerned with Lanz von Liebenfels and his work „Theozology“ and the last chapter deals with Karl Wiligut. Ariosophy is in its core character very similar to the teachings of „New Age“ culture. Along many esoteric disciplines that influenced ariosophy, we should highlight theosophy. Ariosophy's racist-political segment was influenced by historical circumstances, especially pangerman nationalism of the fin-de-siecle. This research paper also deals with the relationship between ariosophy and christianity. Guido von List perceived christianity as an hostile religion, while Liebenfels and Wiligut transformed christian ideas and gave them central place in their teachings.

Keywords: *ariosophy, Liebenfels, List, nazism, occultism, Wiligut*

Bibliografija

Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

„Cistercian“, Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Cistercians>, pristupljeno 14. rujna 2019.

„Christian Identity“, Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Christian_Identity, pristupljeno 17. srpnja 2019.

Eric Kurlander, *Hitlerova čudovišta*, Naklada Ljevak, Zagreb (2018.)

George L. Mosse, *The Crisis of German Ideology*, Schocken Books Inc., New York (1981.)

George L. Mosse, „The Mystical Origins of National Socialism“, *Journal of the history of ideas XX/1*, 1961.

„Jörg Lanz von Liebenfels“, Austria forum, https://austria-forum.org/af/AustriaWiki/J%C3%B6rg_Lanz_von_Liebenfels, pristupljeno 17. srpnja 2019.

Jörg Lanz von Liebenfels, Ostara III/1, <https://archive.org/details/UnknownOstara152ndSeries>, pristupljeno 17. srpnja 2019.

Jörg Lanz von Liebenfels, *Theozoology*, Europa House, engleski prijevod originala iz 1905., <https://archive.org/details/EuropaHouseTheozoology>, pristupljeno 17. srpnja 2019.

Nicholas Goodrick-Clarke, *The Occult Roots of Nazism*, Tauris Parke Paperbacks, London, 2004.

„Serpent Seed“, Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Serpent_seed, pristupljeno 17. srpnja 2019.

Stephen E. Flowers, Michael Moynihan, *The Secret King: Myth and Reality of Nazi Occultism*, Feral House/ Dominion (2007.)